

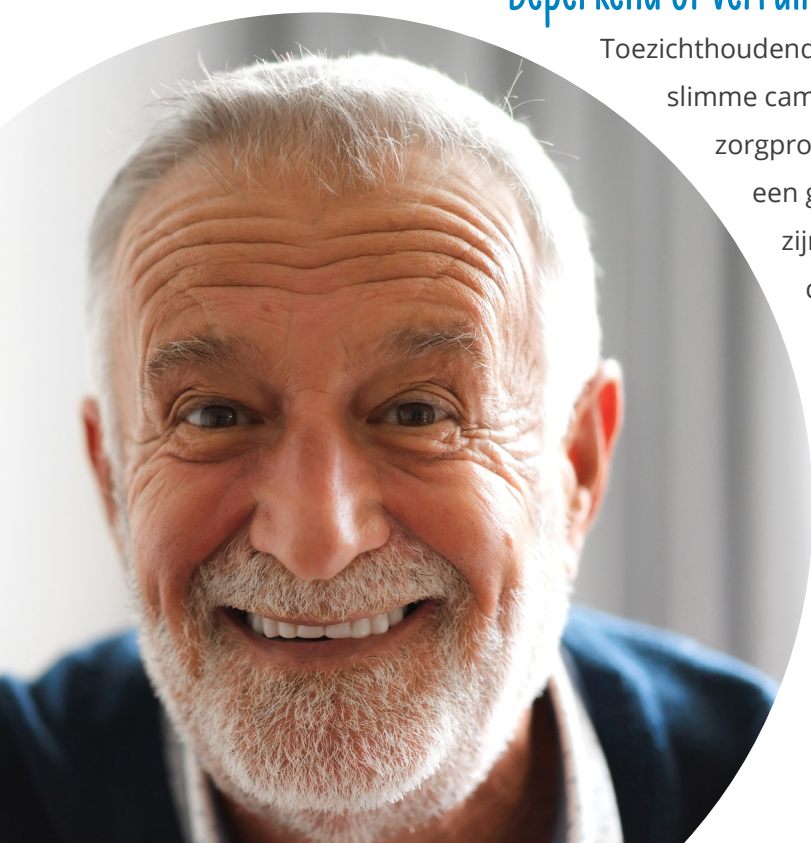
VRIJHEID EN VEILIGHEID IN DE OUDERENZORG

Waarom camera's niet automatisch leiden tot meer veiligheid

Uiteindelijk wil iedereen, van jong tot oud, zich veilig, thuis en begrepen voelen. Dat is voor mensen die in een verpleeghuis wonen niet anders. Maar wat nou als mensen met dementie als gevolg van hun ziekte te maken krijgen met onveilige situaties zoals vallen of (ver)dwalen? Als zorgprofessional en naaste wil je het liefst mensen zoveel mogelijk behoeden voor gevaar, maar dit kan al snel ten koste gaan van de autonomie en bewegingsvrijheid. Hoe vind je dan een goede balans tussen vrijheid en veiligheid? En hoe kunnen de leefomgeving en toezichhoudende technologie hierin ondersteunen? In deel 1 van dit tweeluik kon u al lezen waarom gesloten deuren eigenlijk geen optie meer zijn. In dit tweede deel leest u waarom cameratoezicht niet vanzelfsprekend leidt tot meer veiligheid.

Beperkend of verruimend?

Toezichhoudende technologie, zoals bewegingssensoren, bedmatten, slimme camera's, hand-/polszenders of GPS-horloges kunnen zorgprofessionals extra ogen en oren bieden als cliënten een gevaar voor zichzelf of voor anderen vormen. Vaak zijn deze toepassingen vrijheidsverruimend: ze stellen cliënten in staat om vrijer te bewegen en zorgen voor meer autonomie voor de cliënt. Desondanks draagt alle toezichhoudende technologie ook een beperkend karakter in zich. Het uitgangspunt is nu eenmaal dat er toezicht wordt gehouden en ook een elektronische barrière is er eentje die niet overschreden mag worden. Dit heeft ook invloed op de privacy van de cliënt.

Schijnveiligheid

Hoewel de mogelijkheden van toezichhoudende technologie in de afgelopen jaren enorm zijn gegroeid, leidt het inzetten van toezichhoudende technologie niet automatisch tot meer veiligheid. Het kan juist ook voor schijnveiligheid zorgen. Veel cliënten die in een verpleeghuis gaan wonen krijgen bijvoorbeeld standaard een hals-/polszender met alarmknop en/of een bewegingssensor naast het bed. Maar wat als een cliënt niet weet hoe deze knop gebruikt moet worden, of de bewegingssensor zoveel valse meldingen geeft dat er alarmmoeheid ontstaat?

Kortom: niet alles wat we kunnen inzetten, moeten we ook daadwerkelijk inzetten om meer veiligheid voor de cliënt te creëren.

Onvrijwillig of niet?

De Wet zorg en dwang (Wzd, 2020) stelt dat bij onvrijwillige zorg (waaronder toezicht houden op de cliënt) de afweging van subsidiariteit, proportionaliteit en doelmatigheid van belang zijn. Dit betekent dat wanneer het toezicht onvrijwillig is, altijd de keuze moet worden gemaakt voor de optie die de privacy van de cliënt zo min mogelijk schaadt. Deze keuze moet ook in verhouding staan tot het beoogde doel (het waarborgen van de veiligheid en/of het vergroten van de autonomie) en effectief zijn in het bereiken van dat doel. Maar, zouden deze criteria niet altijd leidend moeten zijn in de afweging voor toezichhoudende technologie en niet alleen wanneer de cliënt (of wettelijk vertegenwoordiger) geen toestemming geeft of verzet vertoont?

Dat een cliënt ergens mee instemt, wil nog niet zeggen dat het de best passende oplossing is.

Weten of zien?

Het gebruik van slimme camera's in de verpleeghuizen neemt toe. Veel zorgprofessionals vinden het een voordeel dat zij na een alarmering even in de kamer kunnen kijken om te beoordelen of de cliënt hulp nodig heeft. Toch zijn wij bij bureau HHM van mening dat het *zien* van de cliënt niet altijd leidt tot meer veiligheid dan *weten* of een cliënt hulp nodig heeft.

Veel verpleeghuizen gebruiken nog eerste generatie domotica, zoals bewegingssensoren die voor elke beweging een melding maken bij de zorgprofessional. Regelmatig wordt een beweging veroorzaakt door bijvoorbeeld een bewegende deken. Alle valse meldingen bij elkaar leiden tot alarmmoeheid. Bovendien verstoren valse meldingen de privacy van de cliënt, die misschien wel onnodig wordt gewekt, wat onrust en probleemgedrag kan veroorzaken. Slimme camera's bieden hier ogenschijnlijk een oplossing, doordat zorgverleners na een melding kunnen controleren of de cliënt hulp nodig heeft, zonder de cliënt direct te storen.

Het is echter meestal niet nodig om de cliënt te zien om te beoordelen of het nodig is om naar de cliënt toe te gaan. Nieuwe toezichhoudende technologie kan afwijkingen in leefpatronen detecteren zonder dat het nodig is om privacygevoelige camerabeelden te bekijken. Neem bijvoorbeeld een cliënt met een verhoogd risico om te vallen. In de nacht wil je van deze cliënt vooral weten: ligt hij lekker in bed of niet?

Vrijheid en Veiligheid in de Ouderenzorg

De nieuwe generatie technologie is zo in stellen dat het alarmeert als de cliënt uit bed is gestapt en binnen een bepaalde periode niet terug naar bed is gekomen. Dit vergroot de vrijheid van de cliënt, maar zorgt er ook voor dat snel hulp geboden kan worden als hij is gevallen. Ook zijn er minder valse meldingen omdat er vooraf is nagedacht over de risico's die de desbetreffende cliënt loopt en de scenario's voor alarmering daarop zijn aangepast.

Slimme camera's zijn vooral nuttig als je de cliënt wil zien voordat je de kamer betreedt, bijvoorbeeld bij probleemgedrag waarbij er een gevaar is voor de omgeving. Hiervan is echter lang niet altijd sprake. Het gebruik van slimme camera's is dan vergelijkbaar met het kopen van een dure Mercedes, terwijl een simpele Opel ook volstaat.

De rol van zorgprofessionals

Leefpatronen en -gewoontes zijn per cliënt verschillend. De ene cliënt is gewend om 's nachts even in de kamer te scharrelen, terwijl de andere cliënt alleen even naar het toilet gaat en daarna verder slaapt. Ook ervaart iedereen vrijheidsbeperking op een andere manier. Neem bijvoorbeeld een zorgprofessional die een kijkje komt nemen na een melding. De ene cliënt kan dit als een inbreuk op de privacy ervaren, terwijl het de andere cliënt juist een veilig gevoel geeft. Het is daarom erg belangrijk om de eventuele inzet van technologie bij elke individuele cliënt zorgvuldig af te wegen. Welke gewoontes heeft de cliënt? Wat zijn mogelijke risico's?

Hoe kan dit risico verkleind worden? Wat zijn de gevolgen voor de cliënt? Welke mogelijkheden zijn het minst ingrijpend en staan in verhouding tot het doel? Wat vindt de cliënt hiervan, hoe weet je of er sprake is van verzet?

Het maken van een afweging is niet altijd eenvoudig, maar wel noodzakelijk om zorg te leveren die past bij de individuele mogelijkheden, wensen en behoeften van de cliënt. Een goede afweging heeft ook invloed op het aantal (valse) alarmen. Dit is niet altijd eenvoudig. Daarom is er uiteraard ook een ondersteunende rol voor zorgorganisaties weggelegd bij het aanbieden van handvatten voor zorgprofessionals, passend bij de missie en visie van de organisatie.

De balans tussen vrijheid, autonomie en veiligheid is essentieel voor het welzijn van ouderen, hun naasten en zorgprofessionals in het verpleeghuis. Samen bouwen we - bij bureau HHM - aan een toekomst waarin vrijheid en veiligheid hand in hand gaan en iedereen zich gerust en gewaardeerd voelt.

Bureau HHM onderzoekt, adviseert en beweegt

Wij begrijpen dat het afwegen van toezichthoudende technologie een zorgvuldig proces is. Wij ondersteunen uw organisatie graag hierbij.

- Het ontwikkelen van een gedragen missie, visie en strategie rondom vrijheid, veiligheid en (toezichthoudende) technologie;
- Het uitwerken van een implementatie-/ opschalingsplan van (toezichthoudende) technologie, passend bij uw organisatie, missie, visie en doelen en rekening houdend met zowel de technische als sociale elementen van de verandering;
- Het evalueren van de zorg- of ondersteuningsprocessen waarbij (toezichthoudende) technologie wordt ingezet.

Dr. Floor Sieverink is adviseur op het gebied van zorgtechnologie. Zij heeft een brede wetenschappelijke achtergrond, gecombineerd met ervaring in de (langdurige) zorg.

Floor bijt zich graag vast in het ontrafelen van complexe vraagstukken, om deze vervolgens te vertalen in een toepasbaar advies.

f.sieverink@hhm.nl

© bureau HHM, september 2024